

دانشگاه گوارزی و منابع طبیعی

نشریه کارآفرینی در کشاورزی

جلد هشتم، شماره دوم، تابستان ۱۴۰۰

<http://jead.gau.ac.ir>

صفحات: ۸۰-۶۳

DOI: 10.22069/JEAD.2021.19522.1532

مقاله کامل علمی-پژوهشی

تحلیلی بر تمایل زنان روستایی به توسعه ابعاد کسب و کارهای کشاورزی محور در استان مازندران

امیر احمدپور^۱، محمدرضا شهرکی^{۲*}، فاطمه حسین زاده^۳

^۱دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

^۲دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه خوارزمی تهران

^۳دانش آموخته کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۰۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۲۲

چکیده

از آنجایی که زنان علیرغم وجود محدودیت‌ها نقش مهمی در اقتصاد و معیشت خانوارهای روستایی دارند، این تحقیق به بررسی تمایل زنان روستایی به توسعه کسب‌وکارهای کشاورزی محور در استان مازندران پرداخته است. جامعه آماری این تحقیق را ۷۷۶ نفر از زنان دارای کسب‌وکار کشاورزی محور عضو در ۲۶ صندوق اعتباری خرد زنان روستایی در ۱۰ شهرستان استان مازندران تشکیل دادند که ۲۶۰ نفر از آنها بر اساس جدول کرجسی مورگان به عنوان حجم نمونه به روش طبقه‌ای تصادفی انتخاب شدند. عوامل مؤثر بر تمایل زنان به توسعه کسب‌وکارهای کشاورزی محور به عنوان متغیر وابسته از طریق انجام چهار مدل رگرسیون لجیت مورد بررسی و سنجش قرار گرفت. نتایج تحقیق نشان داد، سطح تحصیلات، وجود افراد کارآفرین در خانواده، شرکت در دوره‌های آموزشی و رضایت از کسب‌وکار بر تمایل زنان به افزایش دانش و مهارت‌های شغلی؛ متغیرهای سابقه عضویت در صندوق، تعداد سال‌های فعالیت و شرکت در دوره‌های آموزشی بر تمایل به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، تأثیر مثبت و معنی‌داری داشته‌اند. یافته‌ها نشان داد رضایت از کسب‌وکار بر تمایل به افزایش سطح تولید و میزان نقدینگی، و همچنین دو متغیر تحصیلات و شرکت در دوره‌های آموزشی بر تمایل به استفاده از ابزار و تکنولوژی تولید، تأثیر مثبت و معنی‌داری داشته‌اند. همچنین نتایج نشان داد فاصله محل سکونت از محل کسب‌وکار بر تمایل زنان به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در روستا اثر منفی و معنی‌داری دارد. برنامه‌ریزی و هدفمندسازی برگزاری دوره‌های آموزشی و ترویجی منطبق با نیازهای زنان با محوریت فعالیت‌های اقتصادی و کارآفرینانه، فراهم نمودن فرصت‌های بازدید و ملاقات با زنان موفق در عرصه کسب‌وکار از جمله مهم‌ترین پیشنهادات این تحقیق می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: زنان، نگرش، کسب‌وکار، کشاورزی محور، الگوی لجستیک.

*نویسنده مسئول: m.rshahraki@yahoo.com

مقدمه

تجارب بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه نشان می‌دهد که نیل به اهداف توسعه از جمله توسعه روستایی، در گرو توجه به جایگاه و نقش زنان به عنوان بخشی از نیروی فعال کار جامعه می‌باشد که مجموعه این اقدامات، توسعه اقتصادی و سیاسی را به دنبال خواهد داشت (Ghani et al., 2014). امروزه کسب‌وکارهای روستایی به عنوان یکی از روش‌های توسعه روستایی و بازمهندسی ساختار اقتصاد روستاها تلقی می‌شود، زیرا با خلق فرصت‌های جدید اشتغال و درآمد، نوآوری و ایجاد رفاه، نقش مؤثری در بهبود وضع اقتصادی و معیشتی روستاها خواهد داشت (خسروی‌پور و همکاران، ۱۳۹۹). اهمیت شغل و اقتصاد به حدی است که امروزه اندیشمندان توسعه روستایی، توسعه اقتصادی و معیشتی روستاها را استراتژی می‌دانند که معادل تحقق خود توسعه روستایی است (منصورآبادی و کرمی، ۱۳۸۵).

در سال‌های اخیر اقتصاددانان، کارآفرینی روستایی را یک استراتژی برای جلوگیری از اغتشاشات و ناآرامی‌ها، ابزاری برای بهبود درآمد مردان و زنان، و همچنین آن را امکانی برای اشتغال در مجاورت محل سکونت خود که می‌تواند خودمختاری و استقلال آنان را در پی داشته باشد، می‌دانند (سعدی و همکاران، ۱۳۹۳). به بیان دیگر، کارآفرینان روستایی مهم‌ترین عوامل ایجاد اشتغال و ایجاد ثروت در روستاها محسوب می‌شوند (Chatterjee et al., 2017). در ایران نیز شرایط اقتصادی به گونه‌ای است که توسعه کارآفرینی می‌تواند فرصت مناسبی را برای مواجهه با بحران‌های موجود، اشتغال‌زایی، افزایش قابلیت‌های تولیدی و خدماتی فراهم کند که در این راستا زنان اهمیت ویژه‌ای می‌یابد (آراستی و همکاران، ۱۳۹۲).

وضعیت زنان در هر جامعه‌ای نشانگر میزان پیشرفت آن جامعه بوده و این واقعیتی است که روز به روز تعداد بیشتری آن را در می‌یابند (سروش‌مهر و همکاران، ۱۳۸۹). کارآفرینی زنان به عنوان موتور رشد اقتصادی و اجتماعی هر کشوری (Ozaralli and Rivenburgh, 2016; Ingalagi et al., 2021; Rahabhi et al., 2021; Tripathi and Singh, 2021). به طوری که این امر، علاوه بر کنترل بیکاری و ایجاد اشتغال، منجر به افزایش اعتماد به نفس، خود اتکایی و نهایتاً توانمند شدن جامعه روستایی می‌گردد (سعدی و همکاران، ۱۳۹۳). به طوری که زنان روستایی از این طریق قادر به اداره تعداد زیادی از کسب و کارهای کوچک و فعالیت‌های تولیدی خانگی هستند تا سطح درآمد خود را افزایش داده تا بتوانند نقش مهمی در سطح معیشت خانواده داشته باشند (Akter et al., 2018). بنابراین جامعه روستایی این توان را دارد که زمینه‌های خود اشتغالی را با تأکید بر زنان روستایی بارور نموده و زمینه‌های کارآفرینی در جامعه روستایی را با تأکید بر فعالیت‌های کارآفرینی زنان روستایی توسعه دهد (توکل و موحدی، ۱۳۹۵). به عبارتی نواحی روستایی فرصت‌های زیادی برای فعالیت زنان ایجاد کرده و محیط روستا را به یک محیط محرک و انگیزشی برای کارآفرینی زنان تبدیل کرده است (ایمنی قشلاق و همکاران، ۱۳۹۱). بسیاری از مطالعات و تحقیقات انجام شده بیانگر این موضوع است که برنامه‌های اجرا شده در روستاها به منظور تسریع روند توسعه و ایجاد زیرساخت‌های توسعه‌ای، بدون توجه به نقش برجسته زنان بوده است (پاپزن و همکاران، ۱۳۹۰). در بسیاری از کشورهای در حال توسعه به کارآفرینی زنان توجه خاصی شده است، به طوری که حتی

داشته‌اند. به هر صورت روند کلی ۱۶ سال اخیر اشتغال زنان کشور نشان می‌دهد، بدون در نظر گرفتن شرایط کرونایی که از زمستان ۹۸ تا زمستان ۹۹ موجب بیکاری نزدیک به ۶۶۳ هزار نفر از زنان شده، سهم زنان از اشتغال کشور طی این مدت ۱۵/۷ درصد بوده است^۱. بر همین اساس مطالعات مرتبط با کارآفرینی روستاییان و توسعه کسب‌وکارهای کشاورزی محور در محیط‌های روستایی از یک سو و تلاش برای توسعه و تقویت کارآفرینی در فرآیند توسعه روستایی از طریق فراهم کردن زمینه‌های اولیه آن از سوی دیگر، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (قادرمرزی و همکاران، ۱۳۹۴). با توجه به نقش زنان در فعالیتهای کشاورزی به ویژه در استان‌های شمالی کشور و کسب‌وکارهای ایجاد شده در این زمینه توسط آنها و وجود صندوق‌های خرد روستایی زنان که کسب‌وکارهای مختلفی در بخش کشاورزی و دامپروری به وجود آورده‌اند، اهمیت و ضرورت انجام تحقیق حاضر را با بررسی تمایل به توسعه و ادامه کسب‌وکارهای کشاورزی محور در روستاهای استان مازندران دوچندان می‌کند.

پیشینه تحقیق

مطالعات و تحقیقات انجام شده در زمینه فعالیت‌ها و کسب‌وکارهای زنان در بخش کشاورزی حاکی از آن است که، زنان در کلیه بخش‌های کشاورزی با داشتن تجربه و دانش بومی غنی در زمینه تولید محصولات غذایی، نقش بسیار مهمی در کشاورزی روستایی برعهده دارند. زنان به ویژه در مناطق روستایی نقش عمده‌ای در تولید محصولات گوناگون زراعی و دامی دارند که بدون مشارکت کمک آنها به عنوان یکی از پتانسیل‌های اصلی نیروی کار در روستاها برای نیل به توسعه فعالیت‌های

مؤسسات حمایتی نیز در این جهت با هدف حمایت از کسب و کار زنان و به‌کارگیری توانمندی‌های آنها در جوامع روستایی و شهری تأسیس شده است (Adrien et al., 1999). Sathiabama (۲۰۱۰) معتقد است که زنان روستایی از دانش بومی پایه، مهارت بالقوه و منابع ایجاد و مدیریت خوداشتغالی در مناطق روستایی برخوردارند.

کسب‌وکارهای روستایی و خوداشتغالی در بخش کشاورزی به منظور فقرزدایی و تقویت معیشت روستاییان و حمایت از زنان ساکن در این مناطق یکی اصلی‌ترین و سریع‌ترین راهبرد رشد و توسعه روستایی مورد توجه است (Amidžić et al., 2014). زنان نقش مهمی در حوزه وسیعی از فعالیت‌های کشاورزی که مربوط به تولید، فرآوری و بازاریابی مواد غذایی است، ایفا می‌کنند. ضمن این که، زنان روستایی در تولید محصولات کشاورزی از جمله فرآورده‌های مختلف کشاورزی مانند کاشت، وجین، برداشت، فرآوری و بازاریابی محصولات مشارکت دارند (Asamu et al., 2020). بررسی وضعیت مشارکت زنان در ۵۲ کشور در حال توسعه نشان‌دهنده این واقعیت است که زنان بیش از ۴۰ درصد از فعالیت‌های کشاورزی را تشکیل می‌دهند که در برخی از کشورها این رقم به ۹۰ درصد می‌رسد (Lashgarara and Ghashghaei, 2014). آمارهای مرکز آمار ایران نرخ مشارکت اقتصادی (نسبت جمعیت فعال (شاغل و بیکار) به کل جمعیت بالای ۱۵ سال) زنان در سال ۱۳۸۴ حدود ۱۷ درصد بوده که این میزان طی این مدت حدود ۱۴ تا ۱۷ درصد در نوسان بوده و در سال ۱۳۹۸ به ۱۷ درصد و در اواخر سال ۱۳۹۹ به ۱۳/۹ درصد رسیده است. به‌عبارتی در سال ۹۹ از جمعیت ۳۱ میلیون و ۲۰۵ هزار نفری زنان بالای ۱۵ سال (در سن کار) تنها ۴ میلیون و ۳۳۶ هزار نفر جزء جمعیت فعال قرار

۱- معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، ۱۴۰۰

Razak, 2011)، دو متغیر دریافت وام و عضویت در گروه‌ها و تشکل‌ها (Shah et al., 2021; Gedion et al., 2015) و برخی فاکتورهای اجتماعی، آموزش و آگاهی کافی (Digan et al., 2019)، از مهم‌ترین عوامل توسعه کارآفرینی زنان روستایی می‌باشند. از طرفی، مدیران محلی (دهیار و شورای اسلامی) با عملکردهای خود می‌توانند تأثیر قابل توجهی در ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب، افزایش درآمد، تقویت تعاونی‌ها و تشکل‌های زنان و همچنین توجه به مهارت‌های زنان روستایی داشته باشند (نجفی کانی و وصال، ۱۳۹۴).

نتایج حاصل از تحقیقات امینی و طاهری (۱۳۹۵) حاکی از آن است که عوامل محیطی و وضعیت درآمدی خانوارها، تأثیر معنی‌دار و مثبتی بر سطح فعالیت‌های اقتصادی زنان داشته‌اند. علی‌خانی دادوکلائی و عباسی رستمی (۱۳۹۵) نیز دو عامل آموزشی و روان‌شناختی را در توسعه کارآفرینی زنان در استان گلستان تأثیرگذار دانسته‌اند.

ریسک‌پذیری (Khan et al., 2021; Abd Rani and Hashim, 2017) و اعتماد به نفس افراد (Azmi, 2017) از جمله فاکتورهایی هستند که در موفقیت زنان کارآفرین و توسعه فعالیت‌شان تأثیرگذارند. به بیان دیگر، زنان کارآفرین که دارای انگیزه بالا، سطح اضطراب پایین و اعتماد به نفس بالا هستند، بهتر می‌توانند در بازارهای آشفته، مزیت رقابتی کسب کنند (Balogun et al., 2017). در مطالعه‌ای دیگر، مقصودی (۱۳۹۶) به این نتیجه رسیده است که بین اندازه کسب و کار، تعداد سال‌های فعالیت، تعداد افراد شاغل، میزان سرمایه اولیه، ارزش تولید فعلی و پایداری کسب و کار خرد کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین فاصله محل سکونت از محل کسب و کار، فاصله تا محل فروش محصول و هزینه نهاده‌ای رابطه منفی و

کشاورزی‌محور در روستاها، امری ناممکن است. اما قبل از هرگونه تلاش برای بهبود وضعیت اشتغال زنان روستایی، لازم است ابتدا تمایل زنان روستایی به راه‌اندازی و یا توسعه کسب‌وکار و مشاغل خانگی بررسی شود. در همین زمینه تحقیقات و پژوهش‌هایی صورت گرفته است که به خلاصه‌ای از نتایج مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود.

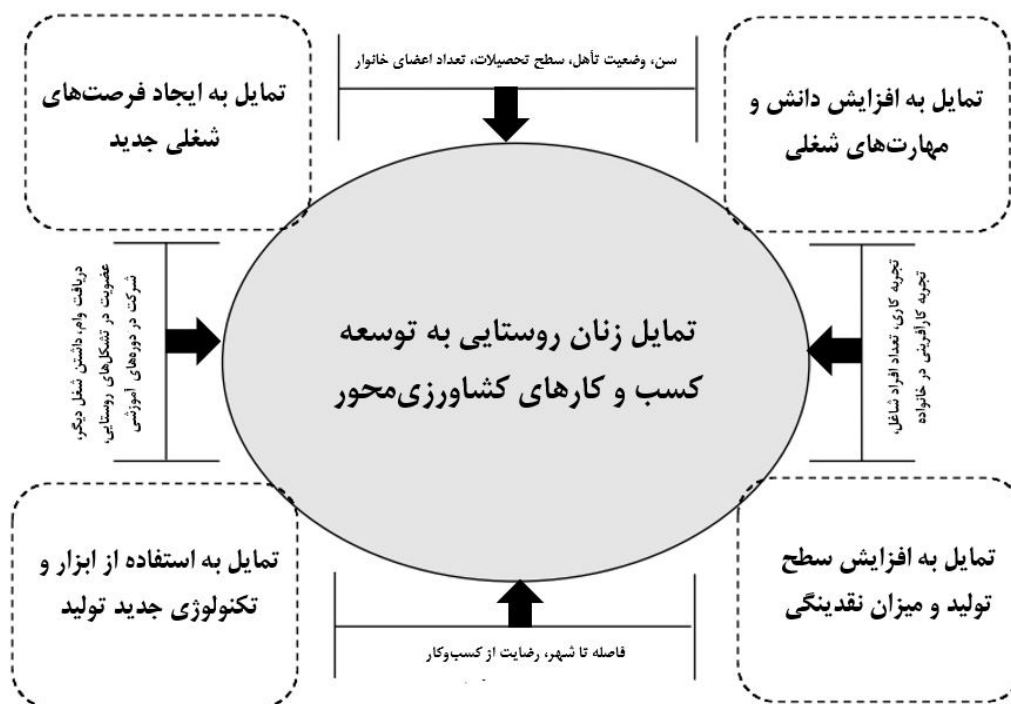
نتایج حسینی‌نیا و همکاران (۱۳۹۳) نشان داد که ارتباط بین متغیرهایی نظیر اهداف، انگیزه‌ها، داشتن مهارت برنامه‌ریزی، مهارت‌های مختلف کسب و کار و همچنین برخورداری زنان از برخی نقاط قوت در کسب‌وکار با عملکرد کسب‌وکار آن‌ها معنادار است و این متغیرها می‌توانند عملکرد کسب‌وکارهای کارآفرینانه زنان روستایی را تبیین کنند. Ehman و همکاران (۲۰۱۷) نیز وجود انگیزه در زنان را از مهم‌ترین فاکتورهای موفقیت در کارآفرینی و توسعه آن دانسته‌اند. نتایج تحقیقات واحدی و موسویون (۱۳۹۴) در بررسی مشکلات کسب‌وکارهای کشاورزی در شهرستان ایلام نشان داد که، شش عامل مشکلات سیاسی-زیرساختی، اقتصادی، بازاریابی، مدیریتی، آموزشی و مشکلات اجتماعی- فرهنگی از مهم‌ترین مشکلات کسب‌وکارهای کشاورزی بوده است. خسروی‌پور و همکاران (۱۳۹۹) متغیرهای زمینه‌ای اثرگذار بر توسعه کارآفرینی زنان روستایی را در پنج عامل زیرساختی- نهادی، آموزشی، فنی، فرهنگی و اجتماعی دسته‌بندی نموده‌اند.

طبق مطالعات انجام شده، مذاکره و مهارت‌های بازاریابی، افزایش فروش، خودآگاهی، مشارکت دراز مدت در کسب و کار و آموزش‌های مرتبط در توسعه کسب‌وکار زنان تأثیرگذار است (Islam and Ahmed, 2014; Bamiatzi and Kirchmaier, 2014). دسترسی آسان به بازارها، سرمایه و اعتبارات و امکانات آموزشی (Rijkers, 2012)، تجربه کاری (Mat and

مهارت‌های مدیریتی برای دستیابی به سطح بالایی از عملکرد در فعالیتهای روزمره آنها می‌شود. به بیان دیگر، آموزش مناسب و تحصیلات نقش مهمی در توسعه برنامه‌های زنان کارآفرین در روستاها داشته تا با شیوه‌های نوآورانه، نوآوری در محصولات تولیدی داشته و فرآیند فرآوری و بازاریابی را تسهیل نمایند (Yadav and Unni, 2016).

با توجه به بررسی نتایج تحقیقات و مطالعات مختلف داخلی و خارجی، عوامل مختلفی بر سطح تمایل زنان روستایی به توسعه کسب‌وکارشان تأثیرگذار هستند که عوامل این تحقیق بر اساس نوع مشاغل زنان روستایی در بخش کشاورزی و شرایط منطقه انتخاب شدند که پس از جمع‌بندی، الگوی مفهومی با توجه به هدف تحقیق ترسیم گردید (شکل ۱).

معنی‌داری با پایداری کسب‌وکار خرد کشاورزی در استان خوزستان وجود دارد. همچنین زنان کارآفرین متأهل به دلیل مواجه شدن با مسئولیت دو گانه خانه و دیگری محل کار، با چالش بیشتری در کسب و کار مواجه هستند (Parveen, 2014). پایین بودن سطح سواد زنان روستایی نیز یکی از اثرگذارترین عوامل بازدارنده اشتغال زنان روستایی ارزیابی شده است (Ababakr and Akbay, 2018)؛ علوی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵؛ شاطریان و همکاران، ۱۳۹۶). از طرفی، تحصیلات و درآمد کشاورزی تأثیر مثبت و معناداری بر نقش زنان در کسب‌وکار کشاورزی دارند (Rauf and Saputra, 2021). نتایج تحقیقات Deo و همکاران (۲۰۱۶) در آفریقا نشان داد، زنان کارآفرین باید تمام زیان‌های ناشی از فقدان آموزش و سطح پایین تحصیلات را به حداقل برسانند که منجر به عدم

شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق بر اساس تمایل زنان روستایی به توسعه کسب‌وکارهای کشاورزی محور

را ۷۷۶ نفر از زنان دارای کسب‌وکار کشاورزی محور (مانند کشت گونه‌های زراعی، گیاهان دارویی و معطر، پرورش زنبورعسل، پرورش قارچ خوراکی، پرورش

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر توصیفی پیمایشی بوده و به لحاظ هدف، از نوع کاربردی است. جامعه آماری این تحقیق

هر یک روستاها، به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب برای نمونه‌گیری و جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد (جدول ۱). سپس به صورت تصادفی زنان دارای کسب‌وکار در هر یک روستاها مشخص و اطلاعات لازم دریافت شد.

مرغ و ماکیان و... عضو در ۲۶ صندوق اعتباری خرد زنان روستایی در ۱۰ شهرستان استان مازندران که حداقل پنج سال از فعالیت آن‌ها می‌گذرد، تشکیل داده‌اند. بر اساس جدول کرجسی مورگان، حجم نمونه ۲۶۰ نفر برآورد گردید. پس از تعیین حجم نمونه، با توجه به کل زنان کارآفرین و تعداد آن‌ها در

جدول ۱- توزیع جامعه آماری و حجم نمونه زنان کارآفرین عضو صندوق‌های اعتباری خرد روستایی

ردیف	نام شهرستان	نام صندوق	تعداد اعضا	تعداد کارآفرینان	تعداد نمونه کارآفرینان در هر صندوق
۱	بهشهر	شهیدآباد	۳۰	۲۰	۷
۲	نکاه	چلمردی ۲	۳۴	۱۶	۵
۳	میاندروود	کوثر ولایت چوکلا	۴۰	۱۸	۵
۴	ساری	بالادزا	۳۳	۳۱	۱۰
۵		دهکده سبز	۴۸	۴۵	۱۵
۶		دهکده ۱ ملک کلا	۴۰	۳۲	۱۱
۷		دهکده ۲ ملک کلا	۴۵	۴۲	۱۴
۸		آهنگر کلا بیشه سر ۱	۳۹	۳۴	۱۱
۹	قائم‌شهر	آهنگر کلا بیشه سر ۲	۳۷	۳۶	۱۲
۱۰		بورخیل ارطه	۳۵	۲۸	۹
۱۱		نچارکلا	۴۹	۳۶	۱۲
۱۲		باغدشت ۱	۳۱	۲۵	۸
۱۳		اسکندرکلا	۳۰	۲۳	۸
۱۴	سیمرغ	نچارکلا	۳۹	۳۲	۱۲
۱۵	سوادکوه	کالیکلا ۱	۴۹	۴۵	۱۵
۱۶		فیروزجاه	۵۵	۴۰	۱۳
۱۷	بابل	کوهپایه سرا	۴۶	۲۳	۸
۱۸		مصیرمحلّه	۴۰	۳۳	۱۲
۱۹		نوکلا	۱۹	۱۹	۶
۲۰		عالیکلا	۲۱	۱۹	۶
۲۱	آمل	پولیکیاده	۱۹	۱۷	۶
۲۲		گلان	۳۳	۳۲	۱۲
۲۳		زوارک	۳۳	۲۵	۸
۲۴		کورکورسرعلیا	۵۰	۴۸	۱۶
۲۵	نوشهر	ملکار	۵۰	۴۳	۱۴
۲۶		نیرنگ	۱۸	۱۴	۵
	جمع	۲۶	۹۶۱	۷۷۶	۲۶۰

همچنین تمایل به استفاده از ابزار و تکنولوژی تولید به عنوان متغیر وابسته بود که با دو گزینه بلی و خیر (تمایل و عدم تمایل) سنجیده شدند. متغیرهای مستقل نیز با مقیاس اندازه گیری آن‌ها با توجه به اهداف تحقیق و ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق و شرایط جمعیت مورد مطالعه در این تحقیق در جدول ۲ ارائه شده است.

ابزار گردآوری داده‌ها در این تحقیق پرسشنامه بود که با بررسی منابع و نتایج پژوهش‌های مختلف و با در نظر گرفتن اهداف تحقیق تدوین شد. تمایل زنان روستایی به توسعه کسب‌وکارهای کشاورزی محور در چهار بعد تمایل به افزایش دانش و مهارت‌های شغلی، تمایل به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، تمایل به افزایش سطح تولید و میزان نقدینگی و

جدول ۲- تعریف و مقیاس سنجش متغیرهای تحقیق

نوع متغیر	نام متغیر	شاخص	نوع مقیاس
وابسته	تمایل زنان روستایی به توسعه کسب‌وکارهای کشاورزی محور	تمایل به افزایش دانش و مهارت‌های شغلی	اسمی
		تمایل به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید	
مستقل	حرفه‌ای	تمایل به افزایش سطح تولید و میزان نقدینگی	فاصله‌ای
		تمایل به استفاده از ابزار و تکنولوژی تولید	
		سابقه عضویت	
		تعداد سال‌های فعالیت در کسب‌وکار (تجربه کاری)	
مستقل	فردی و خانوادگی	تعداد افراد شاغل در کسب‌وکار	فاصله‌ای
		دارا بودن شغل دیگر	اسمی
		سن	نسبی
مستقل	محیطی و جغرافیایی	وضعیت تأهل	اسمی
		سطح تحصیلی	اسمی
		تعداد اعضای خانوار	فاصله‌ای
اجتماعی	صندوق‌های روستایی	دارا بودن کارآفرین در خانواده قبل از شما	اسمی
		فاصله محل سکونت تا محل کسب‌وکار	نسبی
		عضویت در تعاونی‌ها و انجمن‌ها به غیر از صندوق‌های روستایی	اسمی
آموزشی و مهارتی	آموزشی و مهارتی	میزان رضایتمندی از کسب‌وکار	فاصله‌ای
		تعداد شرکت در دوره‌های آموزشی	فاصله‌ای
اقتصادی	اقتصادی	دریافت وام و تسهیلات	فاصله‌ای

نتایج

صندوق‌های خرد داشتند. به طوری که میانگین سابقه عضویت در صندوق در بین این زنان ۱۲/۳۲ سال بوده است که کمترین آن ۴ و بالاترین آن ۱۸ سال بود. متوسط سنی پاسخگویان ۴۱/۴۲ سال بود که جوان‌ترین آن‌ها ۲۳ و مسن‌ترین آن‌ها نیز ۵۸ سال سن

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخگویان: همان‌طور که نتایج ارائه شده در جدول ۳ نشان می‌دهد، ۷۵/۸ درصد از زنان مورد مطالعه متأهل بوده و حدود ۸۰ درصد از آن‌ها سابقه‌ای ۱۰ ساله و یا بیشتر از آن در

فرصت‌های شغلی جدید، تمایل به افزایش سطح تولید و میزان نقدینگی، و همچنین تمایل به استفاده از ابزار و تکنولوژی تولید، این تحقیق به صورت اسمی دووجهی (تمایل و عدم تمایل) بوده از رگرسیون لجستیک استفاده شد. نتایج جدول ۴ بر اساس برآورد مدل لوجیت نشان داد که متغیرهای سطح تحصیلات و بودن کارآفرین در خانواده بر تمایل آن‌ها به افزایش دانش و مهارت‌های شغلی در سطح ۹۵ درصد اطمینان تأثیر مثبت و معنی‌داری داشته‌اند. شرکت در دوره‌های آموزشی و ترویجی و همچنین رضایت افراد مورد مطالعه از کسب‌وکار نیز اثر معنی‌دار و مثبت بر متغیر وابسته یعنی تمایل‌شان به افزایش دانش و مهارت‌های شغلی داشته است.

داشته است. ضمن این که ۳۴/۲ درصد از آن‌ها با بیشترین فراوانی در گروه بیشتر از ۴۵ سال قرار گرفتند. بر اساس یافته‌های حاصل از تحقیق، ۶۴/۲ درصد از پاسخگویان دارای سواد دانشگاهی و ۳۵/۸ درصد تحصیلاتی در حد دیپلم و کمتر از آن داشتند. یافته‌های نشان داد، کمترین و بیشترین بُعد خانوار در بین افراد مورد مطالعه به ترتیب ۲ و ۸ نفر بوده است. تبیین مدل رگرسیون لجستیک برای بررسی ابعاد تمایل زنان به توسعه کسب‌وکارهای کشاورزی محور: به منظور شناخت بیشتر عوامل مؤثر بر تمایل زنان به توسعه کسب‌وکارهای کشاورزی محور در روستاها و با توجه به این که متغیر وابسته در چهار بعد تمایل به افزایش دانش و مهارت‌های شغلی، تمایل به ایجاد

جدول ۳- توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب ویژگی‌های جمعیت‌شناختی

نوع متغیر	گروه‌ها	تعداد	درصد فراوانی
سابقه عضویت (سال)	کمتر از ۱۰	۵۱	۱۹/۶
	۱۰-۱۲	۸۲	۳۱/۵
	۱۳-۱۵	۵۰	۱۹/۲
	بیشتر از ۱۵	۷۷	۲۹/۶
میانگین = ۱۲/۳۲ انحراف معیار = ۳/۹۳ مینیمم = ۴ ماکزیمم = ۱۸			
سن (سال)	کمتر از ۳۵	۷۹	۳۰/۴
	۳۵-۴۰	۵۷	۲۱/۹
	۴۱-۴۵	۳۵	۱۳/۵
	بیشتر از ۴۵	۸۹	۳۴/۲
میانگین = ۴۱/۴۲ انحراف معیار = ۱۰/۴۳ مینیمم = ۲۳ ماکزیمم = ۵۸			
وضعیت تأهل	متأهل	۱۹۷	۷۵/۸
	مجرد	۶۳	۲۴/۲
تحصیلات (مقطع)	تا دیپلم	۹۳	۳۵/۸
	فوق دیپلم	۱۰۰	۳۸/۵
	لیسانس	۵۱	۱۹/۶
	فوق لیسانس و بیشتر	۱۶	۶/۲
تعداد اعضای خانوار (نفر)	کمتر از ۵	۷۹	۳۰/۴
	۶	۱۲۹	۴۹/۶
	بیشتر از ۶	۵۲	۲۰/۰
میانگین = ۴/۸۶ انحراف معیار = ۰/۷۹ مینیمم = ۲ ماکزیمم = ۸			

جدول ۴- نتایج حاصل از برآورد مدل رگرسیون لجستیک تمایل به افزایش دانش و مهارت‌های شغلی

متغیر	ضریب B	آماره Wald	معنی‌داری Sig.	Exp (B)
سابقه عضویت در صندوق	-۰/۰۲۲	۰/۲۹۵	۰/۵۸۷	۰/۹۷۸
سن	۰/۰۱۱	۰/۵۲۲	۰/۴۷۰	۱/۰۱۱
وضعیت تأهل	-۰/۰۰۵	۱/۷۱۹	۰/۱۹۰	۰/۶۰۶
تحصیلات	۰/۱۶۶*	۱/۹۲۱	۰/۰۴۴	۰/۶۴۴
تعداد اعضای خانوار	۰/۱۴۶	۰/۴۵۱	۰/۵۰۲	۱/۱۵۸
فاصله محل سکونت تا محل کسب‌وکار	-۰/۰۶۶	۱/۸۲۸	۰/۱۷۶	۰/۹۳۶
تعداد سال‌های فعالیت در کسب‌وکار	۰/۰۸۴	۰/۸۳۵	۰/۳۶۱	۱/۰۸۸
تعداد افراد شاغل در کسب‌وکار	-۰/۲۸۵	۱/۰۵۷	۰/۳۰۴	۰/۷۵۲
دریافت وام و تسهیلات	-۰/۱۶۱	۰/۱۵۸	۰/۶۹۱	۰/۸۵۱
دارا بودن شغل دیگر	-۰/۱۰۷	۰/۰۸۳	۰/۷۷۳	۰/۸۹۸
عضویت در تشکل‌های روستایی	۰/۹۲۳	۰/۶۱۸	۰/۴۳۲	۲/۵۱۸
بودن کارآفرین در خانواده	۱/۴۶۷*	۵/۰۰۶	۰/۰۲۵	۴/۳۳۵
شرکت در دوره‌های آموزشی	۱/۲۱۵**	۲۷/۲۰۵	۰/۰۰۰	۵/۲۹۱
رضایت از کسب‌وکار	۱/۹۵۲**	۳۹/۲۵۶	۰/۰۰۰	۷/۰۴۴
مقدار ثابت	-۰/۷۸۸	۰/۱۹۹	۰/۶۵۵	۰/۴۵۵

* معنی‌داری در سطح ۵ درصد؛ ** معنی‌داری در سطح ۱ درصد

همانگونه که نتایج به‌دست آمده در جدول ۵ نشان می‌دهد، با افزایش سابقه عضویت زنان مورد مطالعه در صندوق‌های خرد روستایی، احتمال تمایل آن‌ها به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در روستا در سطح ۹۵ درصد اطمینان بیشتر شده است. ضمن این که، تعداد سال‌های فعالیت در کسب‌وکار، شرکت در دوره‌های آموزشی و ترویجی و همچنین رضایت از کسب‌وکار تأثیر مثبت و معنی‌داری بر میزان تمایل آن‌ها به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در روستاها داشته است. به بیان دیگر، با افزایش هر یک از آن‌ها، تمایل به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید بیشتر شده است. تأثیر منفی و معنی‌دار بودن ضریب متغیر فاصله محل سکونت تا محل کسب‌وکار، نشان داد، هر چه

یافته‌ها در برآورد مدل رگرسیون لجستیک تمایل به افزایش سطح تولید و میزان نقدینگی در کسب‌وکارهای کشاورزی محور نشان داد، متغیر رضایت از کسب‌وکار در بین زنان مورد مطالعه در سطح ۹۹ درصد اطمینان اثر مثبت و معنی‌داری بر تمایل آن‌ها به تمایل‌شان به افزایش تولید و میزان درآمد در کسب‌وکارهای روستایی داشته است (جدول ۶). به عبارتی، با افزایش متغیر مذکور، میزان احتمال تمایل افراد مورد مطالعه نسبت به افزایش سطح تولید و میزان نقدینگی نیز افزایش پیدا کرد.

جدول ۵- نتایج حاصل از برآورد مدل رگرسیون لجستیک تمایل به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید

متغیر	ضریب B	آماره Wald	معنی‌داری Sig.	Exp (B)
سابقه عضویت در صندوق	۰/۱۵۰*	۵/۶۸۱	۰/۰۱۷	۱/۱۶۲
سن	-۰/۰۱۸	۰/۵۰۷	۰/۴۷۶	۰/۹۸۲
وضعیت تأهل	-۰/۵۲۴	۰/۷۱۶	۰/۳۹۷	۰/۵۹۲
تحصیلات	-۰/۸۰۰	۲/۲۰۴	۰/۱۳۸	۰/۴۴۹
تعداد اعضای خانوار	-۰/۲۰۱	۰/۳۶۰	۰/۵۴۹	۰/۸۱۸
فاصله محل سکونت تا محل کسب‌وکار	-۰/۱۵۲*	۴/۱۱۱	۰/۰۴۳	۰/۸۵۹
تعداد سال‌های فعالیت در کسب‌وکار	۰/۵۸۷**	۸/۲۹۰	۰/۰۰۴	۱/۷۹۹
تعداد افراد شاغل در کسب‌وکار	-۰/۳۱۳	۰/۵۳۰	۰/۴۶۷	۰/۷۳۲
دریافت وام و تسهیلات	۰/۰۵۲	۰/۰۰۷	۰/۹۳۵	۱/۰۵۳
دارا بودن شغل دیگر	-۰/۷۶۹	۱/۹۰۹	۰/۱۶۷	۰/۴۶۳
عضویت در تشکل‌های روستایی	-۰/۱۷۳	۰/۰۱۹	۰/۸۹۰	۰/۸۴۱
بودن کارآفرین در خانواده	۱/۶۷۰	۲/۴۴۳	۰/۱۱۸	۵/۳۱۰
شرکت در دوره‌های آموزشی	۲/۰۴۱**	۱۵/۱۱۶	۰/۰۰۰	۲۱/۱۰۰
رضایت از کسب‌وکار	۰/۹۳۵*	۳/۸۲۸	۰/۰۵۰	۲/۵۴۸
مقدار ثابت	-۰/۴۴۳	۰/۰۲۶	۰/۸۷۲	۰/۶۴۲

* معنی‌داری در سطح ۵ درصد؛ ** معنی‌داری در سطح ۱ درصد

جدول ۶- نتایج حاصل از برآورد مدل رگرسیون لجستیک تمایل به افزایش سطح تولید و میزان نقدینگی

متغیر	ضریب B	آماره Wald	معنی‌داری Sig.	Exp (B)
سابقه عضویت در صندوق	۰/۰۱۶	۰/۰۸۱	۰/۷۷۶	۱/۰۱۶
سن	-۰/۰۲۵	۱/۴۴۳	۰/۲۳۰	۰/۹۷۵
وضعیت تأهل	۰/۰۷۶	۰/۰۲۲	۰/۸۸۲	۱/۰۷۹
تحصیلات	۰/۱۰۳	۰/۰۶۲	۰/۸۰۴	۱/۱۰۸
تعداد اعضای خانوار	۰/۲۷۴	۰/۸۷۹	۰/۳۴۹	۱/۳۱۶
فاصله محل سکونت تا محل کسب‌وکار	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۹۹۵	۱/۰۰۰
تعداد سال‌های فعالیت در کسب‌وکار	۰/۰۱۳	۰/۰۱۲	۰/۹۱۴	۱/۰۱۳
تعداد افراد شاغل در کسب‌وکار	-۰/۲۴۸	۰/۴۷۳	۰/۴۹۱	۰/۷۸۰
دریافت وام و تسهیلات	۰/۰۵۶	۰/۰۱۰	۰/۹۲۱	۱/۰۵۸
دارا بودن شغل دیگر	۰/۰۵	۰/۰۱۳	۰/۹۰۸	۱/۰۶۰
عضویت در تشکل‌های روستایی	۱۹/۷۴۶	۰/۰۰۰	۰/۹۹۹	۰/۰۰۰
بودن کارآفرین در خانواده	-۰/۰۳۳	۰/۰۰۲	۰/۹۶۵	۰/۹۶۸
شرکت در دوره‌های آموزشی	-۰/۶۱۳	۰/۳۰۵	۰/۳۷۶	۰/۶۰۳
رضایت از کسب‌وکار	۳/۴۳۸**	۲۱/۱۵۳	۰/۰۰۰	۱۱/۵۵۰
مقدار ثابت	۱/۶۸۳	۰/۴۵۸	۰/۴۹۹	۵/۳۸۴

* معنی‌داری در سطح ۵ درصد؛ ** معنی‌داری در سطح ۱ درصد

اطمینان بیشتر شده است. همچنین افرادی که در دوره‌های آموزشی شرکت کرده‌اند، تمایل آن‌ها به استفاده از ابزار و تکنولوژی و فناوری‌های نوین در تولید محصول، افزایش یافته است.

همان‌طور که مقادیر سطح معنی‌داری در متغیرهای جدول ۷ نشان می‌دهد، با افزایش سطح تحصیلات در بین زنان مورد مطالعه، تمایل به استفاده از ابزار و تکنولوژی تولید در کسب‌وکارها در سطح ۹۵ درصد

جدول ۷- نتایج حاصل از برآورد مدل رگرسیون لجستیک تمایل به استفاده از ابزار و تکنولوژی تولید

متغیر	ضریب B	آماره Wald	معنی‌داری Sig.	Exp (B)
سابقه عضویت در صندوق	۰/۰۷۸	۱/۴۶۴	۰/۲۲۶	۱/۰۸۱
سن	-۰/۰۲۶	۱/۰۸۵	۰/۲۹۸	۰/۹۷۴
وضعیت تأهل	۰/۷۰۹	۱/۶۵۷	۰/۱۹۸	۲/۰۳۲
تحصیلات	۰/۴۸۳*	۱/۵۱۴	۰/۰۴۷	۵/۴۱۶
تعداد اعضای خانوار	۰/۱۱۳	۰/۱۱۶	۰/۷۳۳	۱/۱۲۰
فاصله محل سکونت تا محل کسب‌وکار	-۰/۰۳۹	۰/۲۵۶	۰/۶۱۳	۰/۹۶۲
تعداد سال‌های فعالیت در کسب‌وکار	۰/۲۷۳	۲/۸۵۲	۰/۰۹۱	۱/۳۱۳
تعداد افراد شاغل در کسب‌وکار	-۰/۲۲۴	۰/۲۸۵	۰/۵۹۴	۰/۸۰۰
دریافت وام و تسهیلات	۱/۴۱۲	۳/۰۶۱	۰/۰۸۰	۴/۱۰۴
دارا بودن شغل دیگر	-۰/۸۹۲	۲/۴۵۵	۰/۱۱۷	۰/۴۱۰
عضویت در تشکل‌های روستایی	-۰/۳۵۴	۰/۰۶۲	۰/۸۰۳	۰/۷۰۲
بودن کارآفرین در خانواده	۰/۷۳۷	۰/۳۰۸	۰/۵۷۹	۲/۰۹۰
شرکت در دوره‌های آموزشی	۰/۶۹۵*	۱/۹۵۶	۰/۰۳۱	۰/۴۹۹
رضایت از کسب‌وکار	-۱/۸۵۷	۰/۴۶۷	۰/۴۹۵	۰/۱۵۶
مقدار ثابت	۰/۱۷۷	۱/۴۶۴	۰/۲۲۶	۱/۰۸۱

*معنی‌داری در سطح ۵ درصد؛ **معنی‌داری در سطح ۱ درصد

تقریباً بین ۰/۷۸۳ و ۰/۳۷۶ بود که بین ۷۸/۳ تا ۳۷/۶ درصد از تغییرات تمایل به توسعه کسب‌وکارهای کشاورزی محور را تبیین می‌کنند (جدول ۸). با توجه به این که مقدار قابل قبول درصد پیش‌بینی برای مدل‌های لجستیک برابر با ۷۰ درصد است (تیموری و همکاران، ۱۳۹۳)، می‌توان نتیجه گرفت که درصد پیش‌بینی صحیح به دست آمده در هر چهار مدل مناسب بوده و مدل برآوردی توانسته است درصد بالایی از مقادیر متغیر وابسته را با توجه به متغیرهای وارد شده به مدل پیش‌بینی نماید.

آماره‌های نیکویی برازش مدل رگرسیون لجستیک: همان‌طور که نتایج به دست آمده از تحقیق نشان می‌دهد، آماره ضریب تبیین ناگل کرک و کاکس اسنل که معیاری برای میزان تبیین متغیرهای مستقل از تغییرات متغیر وابسته برای کلیه شاخص‌های تمایل زنان به توسعه کسب‌وکارهای کشاورزی محور، در سطح مطلوبی به دست آمد. مقادیر دو آماره مذکور بین صفر و یک نوسان دارد و هر چه مقدار این آماره‌ها به عدد یک نزدیک‌تر باشد، نقش متغیرهای مستقل در تبیین واریانس متغیر وابسته زیاد است. با توجه به یافته به دست آمده، مقادیر هر دو آماره

جدول ۸- آماره‌های نیکویی برازش مدل رگرسیون لجستیک برای بررسی تمایل زنان به توسعه کسب‌وکارهای کشاورزی محور

شاخص	ضریب	ضریب	آماره	درصد
تمایل به افزایش دانش و مهارت‌های شغلی	۰/۶۸۱	کاکس و اسنل	۲۷۷/۳۷۰	۸۵/۰۲
تمایل به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید	۰/۷۸۳	لگاریتم درست‌نمایی	۵۸۷/۱۳۵	۹۰/۸
تمایل به افزایش سطح تولید و میزان نقدینگی	۰/۵۴۲	پیش‌بینی کل	۱۹۵/۱۰۴	۸۶/۹
تمایل به استفاده از ابزار و تکنولوژی تولید	۰/۶۳۷		۲۳۷/۲۵۳	۹۰/۰

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به مدل‌های رگرسیونی به دست آمده در راستای تمایل زنان عضو صندوق‌های خرد روستایی به توسعه کسب‌وکارهای کشاورزی محور در روستاهای استان مازندران، عوامل تأثیرگذار بر تمایل دانش و مهارت‌های شغلی، تمایل به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، تمایل به افزایش سطح تولید و میزان نقدینگی و همچنین تمایل به استفاده از ابزار و تکنولوژی تولید به صورت مجزا مورد بررسی قرار گرفت.

همان‌طور که نتایج به دست آمده از تحقیق نشان داد، سطح تحصیلات زنان بر تمایل آن‌ها به افزایش دانش و مهارت‌های شغلی و همچنین استفاده آن‌ها از ابزار و تکنولوژی تولید تأثیر مثبت و معنی‌داری داشته است. به عبارتی با افزایش سطح تحصیلی در بین افراد مورد مطالعه، تمایل آن‌ها در زمینه دانش و مهارت‌های مرتبط با کسب‌وکار بیشتر شده است. ضمن این که این امر استفاده آن‌ها را ابزار و تکنولوژی‌ها و فناوری‌های نوین تولید، آسان‌تر می‌کند. به طوری که انتظار می‌رود هر چه سطح تحصیلات زنان افزایش یافته، میزان تمایل آن‌ها به کسب دانش و مهارت‌های شغلی و استفاده از فناوری‌های نوین بیشتر شده است. این یافته با نتایج تحقیقات Ababakr and Akbay (۲۰۱۸) و شاطریان و همکاران (۱۳۹۶) همسو می‌باشد. محققان مذکور معتقدند سطح سواد پایین یکی از موانع اصلی در

کسب‌وکار زنان روستایی است. Rauf and Saputra (۲۰۲۱)، Deo و همکاران (۲۰۱۶) و Yadav and Unni (۲۰۱۶) نیز در تحقیقات خود، به نقش سطح تحصیلات در توسعه کسب‌وکار کشاورزی زنان اشاره داشته‌اند. دارا بودن سطح تحصیلاتی، زمینه مشارکت بیشتر افراد را در دوره‌های آموزشی و ترویجی فراهم نموده و شرایط را برای کسب دانش و مهارت‌های مرتبط با حوزه کسب‌وکار برای آنان فراهم می‌کند.

نتایج تحقیق نشان داد که وجود افراد کارآفرین در خانواده بر تمایل زنان به افزایش دانش و مهارت‌های شغلی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. بر این اساس افرادی که در خانواده دارای کارآفرین و یا افراد دارای کسب‌وکار و شاغل در خانواده خود هستند، تمایل بیشتری به کسب دانش و مهارت‌های مرتبط با مشاغل داشتند. به نظر می‌رسد زنان از تجربیات دانشی و مهارتی اعضای کارآفرین خانواده بهره مند شده‌اند. بر اساس نتایج حاصله، این موضوع می‌تواند موجب افزایش انگیزه افراد برای شروع و توسعه یک فعالیت کارآفرینانه در روستا گردد.

بر اساس نتایج به دست آمده، شرکت در دوره‌های آموزشی و ترویجی ضمن افزایش دانش و مهارت‌های شغلی زنان، بر تمایل آن‌ها به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و همچنین استفاده از ابزار و تکنولوژی تولید، تأثیر مثبت و معنی‌داری داشته است. نتیجه حاصله اهمیت و نقش دوره‌های آموزشی و ترویجی را بر ابعاد مختلف فعالیت‌های مرتبط با زنان

تولید محصولات و عرضه به بازار در روستاها فراهم می‌کند. Gedion و همکاران (۲۰۱۵) نیز در تحقیق خود عضویت در گروه‌ها و تشکل‌ها را یکی از فاکتورهای تأثیرگذار بر کسب‌وکارهای زنان روستایی مطرح کرده‌اند. بر اساس نتایج تحقیق، سابقه فعالیت در کسب و کار بر ایجاد فرصت‌های شغلی جدید تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. بر این اساس افراد باتجربه در ایجاد فرصت‌های شغلی جدید موفق‌ترند. دریافت تجربیات دانشی، آموزشی، مهارتی و فنی در راستای تولید، فرآوری و بازاریابی محصولات تولید شده طی سال‌های فعالیت در افراد، باعث می‌شود، نیازهای بازار و مردم شناسایی شده و بر اساس آن فرصت‌های شغلی جدید با درآمدزایی بیشتر در روستاها فراهم نمایند. این یافته با نتایج تحقیق مقصودی (۱۳۹۶) همخوانی دارد. نتایج تحقیق وی نیز نشان داد تعداد سال‌های فعالیت بر پایداری کسب‌وکار خرد کشاورزی تأثیر مثبتی دارد.

بر اساس نتایج حاصله، فاصله محل سکونت تا محل کسب‌وکار بر تمایل زنان به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید تأثیر منفی و معنی‌داری داشته است. به عبارتی هر چه فاصله محل سکونت از محل کسب‌وکار بیشتر شده است، تمایل زنان به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در روستا نیز کاهش یافته است. تنوع فعالیت‌های زنان در محیط زندگی خود از جمله رسیدگی به امور خانه و خانواده، رفتن به مسیرهای دورتر را برای زنان با مشکلات و چالش‌هایی مواجه می‌کند. لذا آن‌ها تمایل بیشتری به انجام فعالیت در مسافت‌های نزدیک‌تر نسبت به محل سکونت خود دارند تا ضمن رسیدگی به مسئولیت‌شان در خانواده، به توسعه کسب‌وکارشان پردازند. نتایج تحقیق مقصودی (۱۳۹۶) نیز نشان داد که فاصله محل سکونت از محل کسب‌وکار، زنان را در توسعه فعالیت‌های مرتبط با کسب و کار خود با چالش

از جمله کشاورزی نشان می‌دهد. بر این اساس، زنان در نتیجه شرکت در چنین دوره‌هایی می‌توانند ضمن کسب دانش و مهارت‌های شغلی، می‌توانند با استفاد از ابزارها و فناوری‌های نوین در کشاورزی و شناسایی بازار هدف، باعث ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در روستاها شوند. در باب اهمیت دوره‌ها و کلاس‌های آموزشی، Islam and Ahmed (۲۰۱۴)، Bamiatzi and Kirchmaier (۲۰۱۴) و همکاران (۲۰۱۶) و Digan و همکاران (۲۰۱۹) عدم آموزش کافی زنان را از مهم‌ترین موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی برشمرده‌اند.

علاوه بر این، سابقه عضویت در صندوق‌های خرد روستایی بر تمایل زنان به افزایش ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در روستا تأثیر مثبت و معنی‌داری نشان داد. به بیان دیگر، افرادی که دارای تجربه بیشتری در صندوق‌های خرد روستایی بودند، تمایل بیشتری به ایجاد فرصت‌های شغلی نشان داده‌اند. این نتیجه اهمیت و جایگاه صندوق‌ها در پشتیبانی و حمایت صندوق‌ها از زنان در زمینه فعالیت‌های تولیدی و اقتصادی را نشان می‌دهد. حمایت‌های مالی صندوق‌های خرد روستایی از اعضاء و پرداخت وام‌ها و تسهیلات کم‌بهره یا بدون سود به آن‌ها در جهت رونق و توسعه کسب‌وکار، تمایل افراد باسابقه را به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در روستا افزایش داده است. جایگاه و نقش صندوق‌ها در معرفی فرصت‌های شغلی جدید و مناسب و شناساندن بازار فروش محصولات تولیدی می‌تواند از دیگر دلایل تمایل بیشتر اعضاء با سابقه به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در روستاها می‌باشد. استفاده از مشاورین کسب‌وکار در این صندوق‌ها، باعث افزایش اعتماد به نفس در افراد شده است که این امر به نوبه خود زمینه را در جهت افزایش انگیزه برای ایجاد فرصت‌های شغلی نوین و همچنین افزایش

برگزاری دوره‌های آموزشی و ترویجی متناسب با نیازهای زنان در حوزه‌های مختلف کشاورزی، مقدماتی را فراهم نمود که برطرف‌کننده نیازهای مرتبط آنان با فعالیت‌های اقتصادی و کارآفرینانه باشد. در این میان مدنظر قرار دادن و برطرف نمودن شرایط و موانعی که مشارکت آنان را در اینگونه فعالیت‌ها محدود می‌نماید، مانند زمان و مکان دوره‌ها بسیار مهم است. از طرف دیگر با توجه به اهمیت و جایگاه صندوق‌ها در فرآیند ایجاد و توسعه کسب‌وکارهای کشاورزی و روستایی، ایجاد انگیزه و تسهیل عضویت زنان در صندوق‌ها امری مهم و ضروری است که همت مسئولان امر را طلب می‌کند. علاوه بر این با مدنظر قرار دادن اهمیت ارتباط، همنشینی و اثر افراد کارآفرین بر فرآیند ایجاد و توسعه کسب‌وکار زنان، برگزاری کارگاه و گردهمایی‌های مستمر از جمله فراهم نمودن فرصت‌های بازدید و ملاقات با زنان موفق در عرصه کسب و کار از جمله ملزوماتی است که می‌بایست مورد توجه قرار گیرد.

تشکر و قدردانی

از کلیه اعضاء صندوق‌های اعتباری خرد زنان روستایی شهرستان‌های مورد مطالعه بابت مشارکت مؤثر در گردآوری داده‌های مورد نیاز این تحقیق تشکر و قدردانی می‌شود.

۳. ایمنی قشلاق، س.، خانی، ف.، و هاشمی، س.س.

۱۳۹۱. نقش گردشگری در توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه تطبیقی: روستای کندوان و اسکندان شهرستان اسکو). مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۱۸: ۲۳۸-۲۱۷.

۴. پاپ‌زن، ع.، خالدی، خ.، و سلیمانی، ع. ۱۳۹۰. ارزشیابی آموزش‌های فنی حرفه‌ای زنان روستایی در زمینه صنایع دستی. فصلنامه جامعه‌شناسی زنان، ۲(۳): ۳۷-۲۱.

مواجه کرده است. بر اساس نتایج به دست آمده از تحقیق، زنانی که رضایت بیشتری از کسب‌وکار خود داشتند، تمایل به افزایش دانش و مهارت‌های شغلی و همچنین افزایش تولید و میزان نقدینگی در کسب‌وکارشان بیشتر بوده است. به بیان دیگر، افزایش میزان رضایتمندی از کسب‌وکار، موجب می‌شود تا زنان برای توسعه آن به دنبال افزایش دانش و مهارت‌های آموزشی و فنی باشند تا از این طریق بتوانند به افزایش کمی و کیفی محصول تولیدی رسیده و میزان درآمدزایی و پس‌انداز خود را افزایش دهند. این یافته با نتایج تحقیق فتحی و همکاران (۱۳۹۶) همسو بوده و تأکیدی بر تأثیر میزان رضایتمندی بر کسب‌وکارهای روستایی دارد.

ارزیابی کلی نتایج تحقیق حاکی از اهمیت عواملی چون سطح تحصیلات، شرکت در دوره‌های آموزشی و ترویجی، سابقه عضویت در صندوق‌های اعتباری، مؤثر بودن وجود و ارتباط زنان با افراد کارآفرین در موفقیت آن‌ها در ابعاد مختلف از جمله کسب دانش و مهارت شغلی، فعالیت‌های تولیدی، استفاده از فناوری‌های نوین و ایجاد فرصت‌ها و توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه می‌باشد. در این راستا ضمن ایجاد انگیزه برای زنان در جهت طی مدارج تحصیلی، می‌بایست علاوه بر جهت‌گیری و برنامه‌ریزی

منابع

۱. آراستی، ز.، ملکی، م.م.، والی‌نژاد، م.، و مبارکی، م.م. ۱۳۹۲. انگیزه‌های زنان کارآفرین در راه‌اندازی کسب و کار و تأثیر آن در رشد کسب و کار. مجله مطالعات اجتماعی روانشناسی زنان، ۱۱(۱): ۹۲-۷۱.
۲. امینی، ع.، و طاهری، ع.ح. ۱۳۹۵. تحلیلی بر نقش‌پذیری زنان روستایی در فعالیت‌های اقتصادی و عوامل مؤثر بر آن: مورد مطالعه مناطق روستایی بخش سیمکان در شهرستان جهرم. مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، ۱۲(۲): ۵۱-۳۷.

۵. توکلی، ف. و موحدی، ر. ۱۳۹۵. نقش اعتبارات خرد در توسعه کارآفرینی زنان روستایی. مجله کارآفرینی در کشاورزی، ۳(۳): ۳۹-۵۵.
۶. تیموری، م.، اصفهانی، س.م.ج.، امرایی، ب.، و جمشیدی، ع.ر. ۱۳۹۳. عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه برنج در استان ایلام. مجله پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۷(۳): ۱-۱۱.
۷. حسینی‌نیا، غ.، یعقوبی‌فرانی، ا.، و سیدین، س.ر. ۱۳۹۳. سنجش عوامل مؤثر بر عملکرد کسب و کارهای زنان کارآفرین در روستاهای شهرستان میانه. مجله زن در توسعه و سیاست، ۱۲(۴): ۵۴۵-۵۵۸.
۸. خسروی‌پور، ب.، طهماسبی، م.، و عامری، م. ۱۳۹۹. شناسایی عوامل زمینه‌ای اثرگذار بر توسعه کارآفرینی زنان روستایی در شهرستان آبادان. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۹(۴): ۲۳۸-۲۱۷.
۹. سروش‌مهر، ه.، رفیعی، ح.، کلانتری، خ.، و شعبانعلی‌فمی، ح. ۱۳۸۹. بررسی پایگاه اجتماعی-اقتصادی زنان روستایی و عوامل مؤثر بر بهبود آن (مطالعه موردی: شهرستان همدان). مجله پژوهش‌های روستایی، ۱(۱): ۱۶۶-۱۴۳.
۱۰. سعدی، ح.، جلیلیان، س.، و یعقوبی‌فرانی، ا. ۱۳۹۳. تأثیر کسب و کارهای خانگی بر توانمندی اجتماعی زنان روستایی. فصلنامه زن و جامعه، ۵(۱۹): ۸۷-۱۰۵.
۱۱. شاطریان، م.، نصرآبادی، ز.، و منصوریان، ز. ۱۳۹۶. تحلیل موانع کارآفرینی زنان روستایی در شهرستان کاشان. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۶(۲۱): ۱۹۶-۱۸۱.
۱۲. علوی‌زاده، ا.م.، شمس‌الدینی، ا.، و حسینی، ف. ۱۳۹۵. بررسی و تحلیل عوامل بازدارنده اشتغال زنان روستایی در شهرستان کاشمر. فصلنامه زن و جامعه، ۷(۴): ۱۹۵-۲۱۸.
۱۳. علیخانی دادوکلاپی، م.، و عباسی رستمی، ع.ا. ۱۳۹۵. بررسی اثر عامل‌های آموزشی و روان‌شناختی بر توسعه کارآفرینی در شرکت‌های تعاونی روستایی زنان استان گلستان. فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۵(۲۰): ۱۹۴-۱۷۱.
۱۴. فتحی، س.، شمس، ع.، رضایی، ر.، و نصرتی، س. ۱۳۹۶. بررسی سطح رضایت زنان روستایی از کسب و کارهای خانگی در شهرستان‌های ابهر و خرمدره. اولین کنفرانس ملی اندیشه‌های نوین در مدیریت کسب و کار: تهران.
۱۵. قادرمرزی، ح.، جمشیدی، ع.ر.، جمینی، د.، و نظری‌سرمازه، ح. ۱۳۹۴. شناسایی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: دهستان شلیل-شهرستان اردل). فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۵(۱۷): ۱۱۸-۱۰۳.
۱۶. مقصودی، ط. ۱۳۹۶. شناسایی عوامل مؤثر بر پایداری کسب و کارهای خرد در بخش کشاورزی استان خوزستان. فصلنامه پژوهش‌های ترویج و آموزش‌های بخش کشاورزی، ۱۰(۲): ۱۱-۲۰.
۱۷. منصورآبادی، ا.، و کرمی، ع. ۱۳۸۵. پیامدهای توسعه بر وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی زنان روستایی، مطالعه موردی در استان فارس. مجله علوم اجتماعی و انسانی، ۲(۲): ۱۲۸-۱۰۷.
۱۸. نجفی‌کانی، ع.ا.، و وصال، ز. ۱۳۹۴. نقش مدیریت محلی در توانمندسازی زنان روستایی (مطالعه موردی: دهستان استرآباد جنوبی شهرستان گرگان). مجله مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۰(۳۰): ۵۶-۴۷.
۱۹. واحدی، م.، و موسویون. س. ۱۳۹۴. شناسایی مشکلات کسب و کارهای کشاورزی زیربخش امور دام در شهرستان ایلام. مجله کارآفرینی و کشاورزی، ۲(۳): ۴۲-۳۵.
20. Ababakr, S.H., and Akbay, C. 2018. The obstacles of rural women participation in agricultural development in Erbil Province of Iraq. *Asian Journal of Agricultural Extension, Economics & Sociology*, 22(1): 1-11.
21. Abd Rani, S.H., and Hashim, N. 2015. Factors that influence women entrepreneurial success in Malaysia: A conceptual framework. *International Journal of Research in Business Studies and Management*, 1(4): 16-23.

- Innovation, Management and Technology, 7(6): 256-259.
31. Digan, S.P., Sahi, G.K., Mantok, S., and Patel, P.C. 2019. Women's perceived empowerment in entrepreneurial efforts: the role of bricolage and psychological capital. *Journal of Small Business Management*, 57(1): 206-229.
 32. Ehman, M.O., Bao, Z., Stiving, S.O., Kasam, M., Lanners, D., Peterson, T., and McGee, K.P. 2017. Automated lowcontrast pattern recognition algorithm for magnetic resonance image quality assessment. *Medical physics*, 44(8): 4009-4024.
 33. Ghani, E., Kerr, W.R., and O'Connell, S.D. 2014. Political reservations and women's entrepreneurship in India. *Journal of Development Economics*, 108: 138-153.
 34. Gedion, O., Oyugi, D.M., and Munyithya, E.W. 2015. Effects of women enterprise fund loan on women entrepreneurs a survey of small and medium enterprises in Eldoret Town, Kenya. *International Journal of Business and Social Science*, 6(12): 72-84.
 35. Ingalagi, S.S., Nawaz, N., Rahiman, H.U., Hariharasudan, A., and Hundekar, V. 2021. Unveiling the Crucial Factors of Women Entrepreneurship in the 21st Century. *Social Sciences*, 10(5): 153.
 36. Islam, N., and Ahmed, R. 2014. Factors influencing the development of women entrepreneurship in Bangladesh. *SSRN Electronic Journal*: <https://www.researchgate.net/publication/308395967>
 37. Khan, R.U., Salamzadeh, Y., Shah, S.Z.A., and Hussain, M. 2021. Factors affecting women entrepreneurs' success: a study of small-and medium-sized enterprises in emerging market of Pakistan. *Journal of innovation and entrepreneurship*, 10(1): 1-21.
 38. Lashgarara, F., and Ghashghaei, F. 2014. Identifying factors affecting on the development of rural women entrepreneurship in Tehran province. *Agriculture Science Developments*, 3(11): 351-353.
 39. Mat, I.E.N., and Razak, R.C. 2011. Attributes, environment factors and
 22. Adrien, M., Kirouac, H., and Sliwinski, S.A. 1999. Women entrepreneurship in Canada: all that glitters are not gold. *Universally Occasional Paper*, 38:1-13.
 23. Akter, A., Ahmad, N., Jaafar, W.M.W., Zawawi, D.B., Islam, M., and Islam, M.A. 2018. Empowerment of women through entrepreneurial activities of self-help groups in Bangladesh. *Journal of International Business and Management*, 1(1):1-15.
 24. Amidžić, G., Massara, A., and Mialou, A. 2014. Assessing countries' financial inclusion—a new composite index. *IMF Working Paper*. WP/14/36.
 25. Asamu, F.F., Odagwe, M.C., Rasak, B., Arisukwu, O., and Igbolekwu, C. 2020. Gender issues and women's participation in agricultural production in Warri South Local Government area of Delta State, Nigeria. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* (Vol. 445, No. 1, p. 012049). IOP Publishing.
 26. Azmi, I.A.G. 2017. Muslim women entrepreneurs motivation in SMEs: A quantitative study in Asia Pacific countries. *Asian Economic and Financial Review*, 7(1): 27-42.
 27. Balogun, A.G., Balogun, S.K., and Onyecho, C.V. 2017. Test anxiety and academic performance among undergraduates: the moderating role of achievement motivation. *The Spanish Journal of Psychology*, 20(14): 1-8.
 28. Bamiatzi, V.C., and Kirchmaier, T. 2014. Strategies for superior performance under adverse conditions: a focus on small and medium-sized high-growth firms. *International Small Business Journal*, 32(3): 259-284.
 29. Chatterjee, R., Mukherjee, D., Chakraborty, G., and Deb, A.K. 2017. Factors influencing growth of rural entrepreneurship in tripura: a socio-economic perspective. *The Journal of Innovations*, 1: 47-57.
 30. Deo, M., Kalisa, F., and Theogene, H. 2016. The contribution of women entrepreneurship in family socio-economic development in rural areas, Rwanda. *International Journal of*

44. Rijkers, B. 2012. Gender and rural non-farm entrepreneurship. *World development*, 40(12): 2411-2426.
45. Sathiabama, K. 2010. Rural women empowerment and entrepreneurship development. Working Papers, <https://www.findevgateway.org/sites/default/files/publications/files/mfg-en-paper-rural-women-empowerment-and-entrepreneurship-development-apr-2010.pdf>
46. Shah, F.U.H., Fatima, U., Ahmad, M., Ahad, A., Saeed, R., Riaz, M.U., and Ghafoor, F. (2021). Factors affecting women entrepreneurship and its impact on SMEs development. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 15(7): 228-252.
47. Tripathi, P., and Singh, N. 2017. Promoting rural entrepreneurship through skill development for decent livelihood: A review. *International Journal of Current Research and Review*, 9(15): 21-25.
48. Yadav, V., and Unni, J. 2016. Women entrepreneurship: research review and future directions. *Journal of Global Entrepreneurship Research*, 6(1): 1-18.
- women entrepreneurial activity: a literature review. *Asian Social Science*, 7(9): 124-130.
40. Ozaralli, N., and Rivenburgh, N. K. 2016. Entrepreneurial intention: antecedents to entrepreneurial behavior in the USA and Turkey. *Journal of Global Entrepreneurship Research*, 6(1): 1-32.
41. Parveen, K. 2014. Development of rural women entrepreneurs through workshop training. *Research Journal of Management Sciences*, 3(2):15-18.
42. Rauf, R.A., and Saputra, M.D. 2021. The role of women farmers in lowland rice production in Parigi Moutong regency of central Sulawesi. *WSEAS Transactions on Business and Economics*, 18: 671-678.
43. Rahabhi, M., Madzimure, G.P.K., Msipah, N., Dandira, M., and Kandjinga, E. 2021. Women entrepreneurship and sustainable rural livelihoods. *International Journal of Research and Scientific Innovation (IJRSI)*, VIII(II): 64-73.

Gorgan University of Agricultural
Sciences and Natural Resources

Journal of Entrepreneurship in Agriculture Vol. 8(2), 2021
<http://jead.gau.ac.ir>

An analysis of tendency of rural women to develop the dimensions of agricultural businesses in Mazandaran province

A. Ahmadpour¹, M.R. Shahraki^{2*}, F. Hosseinzadeh³

¹Associate Prof. in Agricultural Extension and Education, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

²Ph.D. Student of Geography and Rural Planning, Kharazmi University, Tehran, Iran

³M.Sc. in Agricultural Extension and Education, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran

Received: 27/09/2021; Accepted: 13/11/2021

Abstract

Since women play an important role in the economy and livelihood of rural households due to their limitations, this study examines the tendency of rural women to develop agricultural-oriented businesses in Mazandaran province. The statistical population of this study consisted of 776 women with agricultural-oriented business members in 26 rural women's micro-credit funds in 10 cities of Mazandaran province, of which 260 people were selected as a sample size by stratified random sampling based on Krejcie & Morgan table. Factors affecting women's desire to develop agricultural-based businesses as a dependent variable were measured by performing four logit regression models. As the results of the research showed, the level of education, being an entrepreneur in the family, participating in training courses and business satisfaction on women's desire to increase knowledge and job skills; The variables of fund membership history, number of years of activity and participation in training courses had a positive and significant effect on the desire to create new job opportunities. Findings indicated that business satisfaction had a positive and significant effect on the desire to increase production and liquidity, as well as the two variables of education and participation in training courses on the desire to use production tools and technology. The findings also showed that the distance from residence to business has a negative and significant effect on women's desire to create new job opportunities in rural areas. Planning and purposefulness of holding training and extension courses in accordance with the needs of women with a focus on economic and entrepreneurial activities, providing opportunities to visit and meet successful women in business are the most important suggestions of this research.

Keywords: Women, Attitude, Business, Agriculture-Oriented, Logistics Model.

*Corresponding author; m.rshahraki@yahoo.com